

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Evsebivs || De Euangelica pr[a]eparatione

Eusebius <Caesariensis>

[Augsburg], 1522

VD16 E 4299

Quod hominum artificio responsa reddi quispiam non temere diceret. Cap.
i.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34477

diues patriæ deos non uenerantur, sed primum quidem & fabulo-
sum Theologiæ genus, & secundum naturale scilicet ac allegoricū,
unusquisq; sicuti placet inquirunt interpretetur ac reprobet. Tertium
autē quod singularium legibus ciuitatum comprobatur, nec poe-
ta quisquam, nec philosophus moueat, nisi uelit tanquā impius iure
patrio puniri. Ad hæc igit nobis dicendum, ratioq; reddenda, qua-
re Saluatoris nostri Euangelica prædicatio omnium gentium hu-
iusmodi legibus contemptis, ad uerum sui cultum non reuocat.

Quod hominum artificio responsa reddi quispiam non
temere diceret.

CAP. I.

Q uales igitur eas uirtutes, quæ in simulachris habitant di-
cere oportet? Vtrum bonas & uere diuinas, an e contra?
Hoc enim modo mihi nunc placet eos interrogare, nam
alius fortasse non ita faceret, sed nullam omnino uirtutē
in simulachris esse cōtenderet, & hominum malitia
artemq; malefica omnia fieri probaret. Responsa enim ipsa ad decipi-
endos auditores ab astutis & cautis hominibus ambigue ad utrūli-
bet euetum esse acute composita. Miracula quoque, quæ in simulachris
attribuunt, natura rerum fieri, multa enim genera esse herbarum, mul-
ta lapidum, secreta quadam & multis ignota natura insita morbos
quosdam pellentia, quosdam inducentia, alia enim contrahere atq;
densare, alia distrahere & rarificare tendere, aut omnino mutare &
saluare, nata esse. Quod alia breui tēpore, alia lōgo efficiunt, & alia
in longum durant, alia cito dissoluunt. ita nonnulla conseruantia fa-
nitatis inueniunt, nonnulla ecōtra morbos inducunt. Multa etiam
lucem Lunæ ita sequuntur, ut simul cum ea crescant atq; decrescant.
Animalia igitur nonnulla, plantæ, lapides, aromata, magnas uirtu-
tes insita sibi natura possident, ad quæ omnia posicio quoq; locorum
multum conducit. Instrumenta etiam ipsis ad huiuscemodii artem
multo ante præparata, & ministros eis esse multos diceret, qui per
ciuitatem uagantur inuestigantes, cuius rei quilibet egeat, ut intel-
ligant quid petiturus a deo uenerit, propterea ex adytis & penetra-
libus & profundissimis plerumq; speluncis respōsa ferri, ut & tene-
bræ ipsæ non nihil cōferant, & nonnulli lateant in cauernarum se-
cessibus nunciij atq; ministri, ad que omnia uidelicet nō parū super-
stitio

g v

stitio & opinio faciat hominum. Preterea multitudinis inscitiam & eorum astutiam, qui hæc peragunt non parum posse, qui uel uoluptate capiant interrogantes bona spe sibi proposita, uel si nonnulla coniectura quid euenturum sit consequi potuerunt aperte, ut in cæteris credantur, mala prænunciant. Sin uero nihil coniecturis inuenitur ambiguitate, ita falluntur, ut redargutionem effugere uideantur. Multa uero etiam contingere alijs quibusdam cauillationibus adhibitis, nam & cantando nonnunquam peragere quædam uidentur, & inaudita quædam nomina inuocant, ut diuini uideantur. Maxime autem multos decipi, cum aliquantulum docti sint, quos ipsa responsorum mirabilis compositio, & uerborum elegantia, & orationis grauitas simul & ambiguitas adeo trahit, ut diuini esse facile credant. Ex illis autem responsis, quæ ambitione dicta non sunt, sed quadam futurorum coniectura clarius prolata multa, imo uero pene omnia falsa inuenta sunt, unde si quod etiam euentu rerum comprobatum fuerit, casu potius quam ratione accidisse credendum. Quæ quamuis paucissima sint, feruntur tamen in primis, & lapidibus insculpta permanent. Quæ autem falsa fuerunt, pene innumerabilia eorum nullus meminit, neque nihil animo uoluit bellorum & seditionum. Hæc responsa deorum causa fuisse plerumque, nec etiam eo tempore, quando Græcia florebat, & demonum superstitio in ea uigebat, clarum quid & utile facinus prædictione deorum factum unquam fuisse. In calamitatibus enim bellorum nihil prouidentes dereliquerunt eos, quos in summa bellorum pericula responsis impulerunt, quod loco suo planius faciemus, probabimusque multos ab illis in bella iniectos, nec utiliter unquam responsum, sed ambiguitate, qua ignorantiam suam tegebant, delusos decaptosque fuisse quærentes. Multa enim etiam tu ipse ab historijs colligere potes, quibus sæpenumero salutem & uitam ægrostantibus promittentes, & quasi dij crediti, ac diuinæ prædictionis magna exacta mercede, euentu ac morte languentium patefacti sunt, malefici quidam uiri non dij fuisse. Quid autem oportet dicere, quod ciuibus suis isti fatidici nunquam profuerunt, & eis, qui de longe ueniunt, ignotique sunt, mirabilia promittunt, cum certe oporteret ciuibus magis suis quam alienis deos propitios facere. Sed quia peregrinos ignorantes malitiam suam, facile decipiunt,

ciues

ciues autem suos longi temporis periculo doctos decipere non possunt. Hoc ita fit, sic uniuersam rem istam humanæ inuentiōis opus fuisse quispiam assereret. Vnde ab omnipotenti iam deo cum templis & simulachris deiecta, omnino putrescit. Vbi enim est oraculum Delphicum, quod magna religione ab hominibus colebatur? Vbi Apollo Pythius aut clarius: ubi Dodonæus Iuppiter? Delphicum quidem oraculum, ter a Thracibus concrematum fuisse traditur, nec unquam ab Apolline calamitas illa prædicta. Idem de Capitolino Ioue Ptolemæorum temporibus fuisse audiuius, quando Vestæ quoque templum exustum fuit. Magna uero illa effigies Iouis, quam decus quasi uniuersæ Græciæ dicunt fuisse temporibus Iulij Cæsaris, in olympicis certaminibus fulmine diuinitus icta flagrauit. Antiquioribus etiam temporibus, Capitolinum arsisse templum fertur, & Pantheum fulmine dissectum atque dirutum narratur. Serapis quoque, sacrarium in Alexandria similiter arsisse non ignoramus. Quæ omnia ab ipsis gentilibus conscripta tenemus. Quid igitur mirum est, si alijs prodesse non potuerunt, qui ab extremis seipsum periculis non defenserunt? Illud autem quod maximo argumento est ab hominibus hæc, non ab alia uirtute fieri non præmittam. Nam multi uarum atque aruspicum non solum priscis, sed etiam nostris temporibus tormentis in iudicio coacti, uniuersam rem suis inuentiōibus fieri ædiderunt, a quibus modos quoque artificij exquisitus patefactos non ignoramus qui tanquam seductores & malefici uiri, ultimo supplicio secundum leges affecti sunt, quæ res adeo claræ sunt, ut neminem lateant. Non enim deiecti quidam & ignobiles, sed alij generosam istam philosophiâ pallium induti, & suppellex eleuantes, profitebantur. Alij primates Antiochenæ ciuitatis fuerunt, & illi maxime qui aduersus ueram Christi religionem multa conati sunt, Nec sumus nescij philosophum quoque illum & uatem similia in Mileto passum interisse. Quibus omnibus in unum collectis, non dubitabit forsitan aliquis dicere, nec deos nec daemones hæc oracula constituisse, sed seductorum atque improborum hominum ad turpes quæstus excogitationem fuisse. Quam opinionem multis etiam Græcis, Et illis maxime, qui nominatissimi Philosophi fuerunt, placuisse non ignoramus. Nam Peripatetici homines, Cynici,

atque

atq; Epicurei sic sentiūt, quos ego idcirco summopere admiror, q̄a nati & educati moribus corruptissimis, & a parentibus tam deos q̄ oracula reuereri docti, sua sponte potuerūt ab erroribus illis emergere, adeo ut scribere quoq; ausi sint, non modo falsa, uerum etiam inutilia, & multorū detrimentorū causam oracula esse. Quorū scripta cum pene infinita sint, unius testimonium mihi nunc sufficit, q̄ cum Chrysippus a p̄dicatione deorum fatalem uim cōfirmare uellet, sic aduersus eum cōscribit redarguens, q̄a male responsis deorū, quæ ut plurimū falsa sunt, fatum esse ostendat. Audias igit̄ quid ipse ad uerbum scribit. Ad hæc alia quoq; rōne in his q̄ de fato conscripsit Chrysippus utitur. Nō enim possent inquit p̄dicationes uatum ueræ esse ac certæ, nisi fato fierent uniuersa. quæ ratio multo uanior est q̄ cætera. Quasi enim uerum atq; concessum esset, ueritatem in responsis deorum cōtineri, qualisq; id manifestum sit, omnia fati fieri. Ex hoc intulit. Videmus autem omnino cōtrarium aperte, nāq; patet plurima ex oraculis mēdacio ac fraude composita, uerū Chrysippus ex alterutris hæc comprobauit. Omnia enim fati fieri inde ostendit, q̄a uaticinatio sit. Vaticinationem x̄o esse inde probat, q̄a omnia fati fiunt, quo probationis modo nihil uanius excogitari potest. Qd̄ si nonnulla responsa euentu rerū uera fuisse cōtendat, quia perpaucissima illa sunt, patet nō uaticinij certitudine, sed casu sic accidisse, quod nullam esse uaticinij artē ostendit. Nec enim arcu aut funda artificiose uti eum dicemus, q̄ cum sapius atq; sapius telum proiecerit, semel aut ad summū bis uel ter ad signum p̄uenit, cum pene infinities lōgissime a signo abfuerit, nec ille certe medicinam tenet, q̄ cū multos interemerit, uix tandē unum a morbo liberauit. Nulla em̄ scientia uel ars dicit̄, q̄ omnia uel saltē plurima ad debitum finē nō deducat. Qd̄ autē omnia fere falso uates isti p̄dicant, uniuersa uita hominū testis est. & isti ipsi maxime, qui uaticinandi artē profitentur, quos manifeste uidemus, cum sibi aliquid agēdum utile imminet, sententia & consilio eorum uti diligēter, qui rerum peritiam habere putantur. Verum, quod uaticinatio nulla sit, in alijs plenius approbamus, ea etiā efferentes, q̄ hac de re Epicurus conscripsit. Nunc autē illud, quod diximus cōfirmandum nō esse, scilicet artis, sed casus ueritatē oraculorū. Cū em̄ nō sp̄ neq; plerūq; sed rarissime aliqd

aliquid assequimur, nec sciētia, nec arte, sed casu & fortuna id factū dicimus, si uocabuloꝝ potestates recte rebus accommodamus.

Inutilem esse diuinationem.

CAPVT II.

AD hęc etiam si concederetur uera esse respōsa, uaticinan-
dicq; artem nō fictam, fatata quidem esse omnia probe se-
queretur, utilem uero esse diuinationem hominibus nul-
lo modo hinc demonstraretur. Summopere nanq; uatici-
nationes Chrysippus laudat, tanq̄ humanæ uitæ perutiles. Sed que-
nam utilitas sequeretur, si futura omnino mala prædiscas, cum nullo
modo cauere possis. Nam quæ fatata sunt, nemo euitare potest, nul-
la igitur utilitas, imo uero & dolor inde sequitur. Mœror em̄ pro-
pter futura mala hominum, animos perturbat, Nec uero ecōtra, tan-
ta ex prædictione bonorum læticia homines efficiuntur. Non enim
tantum solent homines expectatione bonorum gaudere, quantum
timore malorum exagitari. Præterea mala nobis imminere, nisi au-
diamus, nullo modo cogitamus, bona uero humanum genus expe-
ctare solet, propter naturæ mirabilem ad ea inclinationem. Ita fit, ut
bonorum nunciatione, non magnopere augeatur læticia, imo autē
nonnunq̄ etiam minuatur, si maiora sponte sperauimus, q̄ uaticinio
prædicuntur. Malorum autem prædictione, quoniam præter speam
sepenumero annunciat, uehementer turbemur. Verum etiam,
si hęc ita non se haberent, neminem tamen lateret, nullam esse in di-
uinatione utilitatem. Quod si quis dicat ideo ipsam conferre homi-
nibus, q̄a futura mala prædicit, nisi caueamus, is fatorum uim abstru-
lit, siquidem nostrarū uirium est cauere, & non cauere. Quot si ne-
cessario id quoq; fieri quispiam contendat, ut fati necessitas uniuersa
complectetur, sic diuinationis commoditas nulla erit. Fiet enim
omnino quod fatatum est, etiam si omnibus oraculis prædiceretur.
Oedipoda quidem & Alexandrum Priami filium, ipse quoq; Chry-
sippus asserit, nō potuisse a parentibus interimi, quos summopere id
facere studuissent, ut malum quod ab illis sibi futurum erat, effuge-
rent. sic nec diuinatio nec studium eis suum profuit, propter fatoz
necessitatem. Hęc ille, Tu autem illud semper proboneas, Peripa-
teticos, ut diximus, Cynicos atq; etiā Epycureos, græcos homines
atq; philosophos, & Græciæ moribus a pueritia educatos, & inquit
sitioni